

NARX SIYOSATI VA UNING O‘ZBEKISTONDA AMALGA OSHIRILISH XUSUSIYATLARI

Andijon shaxar 2-son texnikumi

*Maxsus fan o‘qituvchisi **Mamadjanova Dilnoza***

Annotatsiya: Ushbu maqolada narx siyosatining mohiyati, uning turlari va O‘zbekistonda amalga oshirilish jarayonining o‘ziga xos xususiyatlari tahlil qilingan. Davlatning narxlarni tartibga solishdagi roli, bozor mexanizmlarining joriy etilishi va ijtimoiy siyosatga alohida e‘tibor qaratilgan. Shuningdek, narx siyosatini takomillashtirish bo‘yicha tavsiyalar berilgan.

Kalit so‘zlar: Narx siyosati, O‘zbekiston, bozor iqtisodiyoti, davlat tartibga solishi, inflyatsiya, raqobat, subsidiya, iqtisodiy islohotlar.

Kirish

Narx siyosati bozor iqtisodiyotining muhim elementlaridan biri bo‘lib, u nafaqat tovar va xizmatlar narxini belgilashga, balki ishlab chiqaruvchilar va iste‘molchilar o‘rtasidagi muvozanatni ta‘minlashga ham xizmat qiladi. O‘zbekiston Respublikasida bozor iqtisodiyotiga o‘tish davrida narx siyosati davlat tomonidan belgilangan asosiy iqtisodiy siyosat yo‘nalishlaridan biri bo‘ldi. Ushbu maqolada narx siyosati tushunchasi, uning turlari va O‘zbekistonda amalga oshirilishining o‘ziga xos xususiyatlari tahlil qilinadi.

Narx siyosatining mazmuni va turlari

Narx siyosati – bu davlat yoki korxonaning iqtisodiy faoliyatida narxlarni belgilash va tartibga solish bo‘yicha amalga oshiriladigan strategiyalar yig‘indisidir. Bu siyosat quyidagi asosiy maqsadlarni o‘z ichiga oladi:

- Bozorni muvozanatlashtirish;
- Mahsulotlar raqobatbardoshligini oshirish;
- Iste‘molchilar manfaatlarini himoya qilish;
- Inflyatsiyani nazorat qilish.

Narx siyosati quyidagi asosiy turlarga bo‘linadi:

1. **Erkin narx siyosati:** Bu bozor mexanizmlariga asoslangan narx belgilash usuli bo‘lib, talab va taklifga bog‘liq holda shakllanadi.
2. **Davlat tomonidan tartibga solinadigan narx siyosati:** Bu usulda davlat narxlarni belgilash yoki tartibga solish orqali bozorni boshqaradi.
3. **Raqobat siyosatiga asoslangan narx belgilash:** Bu raqobatchilar narx siyosatini hisobga olib, narxni belgilashni nazarda tutadi.

O‘zbekistonda narx siyosatining shakllanishi va rivojlanishi

O‘zbekistonda narx siyosati bozor iqtisodiyotiga o‘tish jarayonida muhim o‘rin tutdi. 1990-yillarda mamlakatda markazlashgan rejali iqtisodiyotdan bozor iqtisodiyotiga o‘tish jarayonida davlat tomonidan narxlarni tartibga solish muhim rol o‘ynadi. Ayniqsa, asosiy oziq-ovqat mahsulotlari, energiya resurslari va transport xizmatlari narxlarini nazorat qilish amaliyoti kiritildi.

So‘nggi yillarda O‘zbekiston hukumati narxlarning erkinlashuvi siyosatini bosqichma-bosqich amalga oshirmoqda. Bu esa quyidagi o‘zgarishlarga olib keldi:

1. Energiya resurslari narxlarini bosqichma-bosqich erkinlashtirish orqali bozorga xususiy sektorni jalb qilish.
2. Ijtimoiy ahamiyatga ega mahsulotlar uchun subsidiya tizimlarini joriy etish.
3. Raqobat muhitini yaxshilash va monopoliyalar faoliyatini cheklash orqali erkin narx shakllanishini rag‘batlantirish.

O‘zbekistondagi narx siyosatining o‘ziga xos xususiyatlari

O‘zbekistonda narx siyosatini amalga oshirish jarayoni bir qator xususiyatlarga ega:

1. **Davlatning yuqori darajadagi ishtiroki:** Davlat oziq-ovqat mahsulotlari, yoqilg‘i-energetika va transport sohalarida narxlarni tartibga solishda muhim rol o‘ynaydi.
2. **Ijtimoiy yo‘naltirilgan siyosat:** Aholining kam ta‘minlangan qatlamlarini qo‘llab-quvvatlash uchun ayrim tovar va xizmatlar narxi subsidiyalanadi.
3. **Inflyatsiya darajasini nazorat qilish:** Narx siyosati inflyatsiya darajasini past darajada ushlab turishga qaratilgan chora-tadbirlarni o‘z ichiga oladi.

4. **Bozor mexanizmlarining joriy etilishi:** So‘nggi yillarda davlat narxlarni erkinlashtirish va raqobat muhitini shakllantirishga intilmoqda.

Xulosa va tavsiyalar

O‘zbekistonning bozor iqtisodiyotiga o‘tish jarayonida narx siyosati muhim strategik ahamiyatga ega. Davlat tomonidan tartibga solish bilan birgalikda bozor mexanizmlarini joriy etish narx siyosatini samarali boshqarishga yordam beradi. Kelgusida quyidagi yo‘nalishlar bo‘yicha ish olib borish maqsadga muvofiq:

- Energiya va transport sohalarida raqobatni kuchaytirish orqali narxlarning erkin shakllanishini ta‘minlash;
- Ijtimoiy himoya tizimlarini rivojlantirish orqali aholini narxlarning o‘zgarishidan himoya qilish;
- Inflyatsiyani barqarorlashtirish uchun makroiqtisodiy siyosatni takomillashtirish.

Narx siyosatini izchil amalga oshirish O‘zbekistonning iqtisodiy rivojlanishiga ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi va aholining turmush darajasini oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti farmonlari va qarorlari to‘plami. – T.: O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining matbuot xizmati, 1994.
2. “O‘zbekistonning iqtisodiy mustaqilligi va bozor islohotlari” – Toshkent: O‘zbekiston Milliy Ensiklopediyasi, 1995.
3. Karimov, I.A. “O‘zbekiston: bozor iqtisodiyotiga o‘tishning o‘ziga xos yo‘li” – Toshkent: O‘zbekiston, 1993.
4. Mavlonov, S. “Pul-kredit siyosati va milliy valyuta” – Toshkent: Fan va texnologiya, 2000.
5. Saitov S. A., Xaydarov B. X., Raqamli iqtisodiyot tushunchasi va afzallikari amaliy ahamiyati va xorijiy tajriba // https://t.me/ares_uz. -Volume 3 | Issue 5 | 2022, 2022-yil. Volume 3 | Issue 5 | 2022

6. Saitov S. A., Xaydarov B. X., Raqamli iqtisodiyot tushunchasi va afzalliklari // ZAMONAVIY INNOVATSION TADQIQOTLARNING DOLZARB MUAMMOLARI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI: YECHIMLAR VA ISTIQBOLLAR mavzusidagi Respublika miqyosidagi ilmiy-texnik anjuman materiallari to'plami (2022-yil 13-14-may). - Jizzax-2022, 2022-yil.
7. Saitov S. A., Xaydarov B. X., ТЎҚИМАЧИЛИК САНОАТИ РАҚОБАТБАРДОШЛИГИНИ ОШИРИШ МУАММОЛАРИ // "ЛОГИСТИКА ВА ИҚТИСОДИЁТ" илмий электрон журналы. -ISSN 2181-2128, 2021-yil. IV SON. 2021
8. Хайдаров, Б., & Сайтов, С. (2022). Raqamli iqtisodiyot tushunchasi va afzalliklari. Современные инновационные исследования актуальные проблемы и развитие тенденции: решения и перспективы, 1(1), 634–635. извлечено от <https://inlibrary.uz/index.php/zitdmrt/article/view/5390>
9. Сайтов, С., Хайдаров, Б., & Шодликов, Д. (2022). Kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirish. Новый Узбекистан: успешный международный опыт внедрения международных стандартов финансовой отчетности, 1(5),297–300. <https://doi.org/10.47689/STARS.university-5-pp297-300>
10. Saitov S. A., Xaydarov B. X., Saloxiddinov J. A., The significance of economic process modeling today // Journal of Academic Research and Trends in Educational Sciences Journal ijournal.uz. -VOLUME 1, ISSUE 12 / ISSN 2181-2675, 2022-yil. 10.5281/zenodo.7451279
11. Saitov S. A., Xaydarov B. X., Po'latova M. X., State and non-state forms of business and entrepreneurship support // Journal of Academic Research and Trends in Educational Sciences Journal ijournal.uz. -VOLUME 1, ISSUE 12 / ISSN 2181-2675, 2022-yil. 10.5281/zenodo.7429673
12. Saitov S. A., Xaydarov B. X., Xonkelov Y. K., Planning of business and private entrepreneurship activities Journal of Academic Research and Trends in Educational Sciences Journal ijournal.uz. -VOLUME 1, ISSUE 12 / ISSN 2181-2675, 2022-yil. 10.5281/zenodo.7429539